

Lausunto

26.10.2023

VN/24836/2023

VN/24836/2023-VM-5

Sosiaali- ja terveysministeriö

Valtiovarainministeriön lausunto asiakasmaksuasetuksesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää valtiovarainministeriöltä 30.10.2023 mennessä lausuntoa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuasetukseen ehdotetuista muutoksista. Asetusluonnoksen mukaan asiakasmaksuihin tehtäisiin säännönmukaiset indeksitarkistukset, joiden vuoksi maksuihin tulisi edelliseen, vuonna 2021 tehtyyn tarkistukseen verrattuna nousua noin 10 prosenttia. Lisäksi eräitä maksuja ehdotetaan hallitusohjelmaan perustuen korotettavaksi 10 prosentilla. Nämä erilliskorotukset painottuisivat erikoissairaanhoidon maksuihin. Ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

Asetusluonnoksen perustelumuistion mukaan asiakasmaksuihin ehdotetut korotukset lisäisivät hyvinvointialueiden saamia maksutuottoja arviolta noin 26,9 miljoonalla eurolla vuodessa. Mainittu summa oletettavasti viittaa asetusluonnoksen mukaisiin erilliskorotuksiin, mikä olisi hyvä täsmentää perustelumuistiossa ja arvioida myös lakisääteisten indeksikorotusten euromäärä, sillä oletuksella, että hyvinvointialueet korottaisivat maksuja täysimääräisesti. Hallitusohjelman mukaisesti julkisen talouden sopeuttamiseksi erilliskorotuksia vastaava määrä vähennettäisiin hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoituksen momentilta 28.89.31.

Valtiovarainministeriö kannattaa asetuksenluonnoksen mukaista ehdotusta indeksikorotuksesta. Indeksikorotus on lainsäädännön (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992) mukainen korotus, jolla varmistetaan, että asiakasmaksujen taso säilyy sillä tasolla, että niillä voidaan turvata asiakasmaksujen osalta hyvinvointialueiden rahoitustaso. Indeksikorotusten tekemättä jättäminen tarkoittaisi, että asiakasmaksujen reaaliarvo alenisi ajan kuluessa, mikä osaltaan heikentäisi hyvinvointialueiden rahoitusasemaa ja lisäisi myöhemmin valtion rahoitusosuutta Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) mukaisen jälkikäteistarkastuksen yhteydessä.

Valtiovarainministeriö yhtyy asetuseräluonnoksessa olevaan arvioon siitä, että prosentuaalisesti kohtuullisen isosta korotuksesta huolimatta asiakasmaksut säilyisivät kohtuullisella tasolla ja kannattaa sinänsä myös ehdotettuja asiakasmaksujen erilliskorotuksia, mutta näkee ehdotetun korotusten toteuttamisen tavan ja aikataulun osin ongelmallisena. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan erilliskorotukset toteutetaan erikoissairaanhoidon painottaen mahdollisimman oikeudenmukaisesti lisäämättä eriarvoisuutta sekä siten, etteivät maksut muodostu esteeksi palveluiden saamiselle. Lisäksi yhtenäistetään terveydenhuollon asiakasmaksut kansallisesti. Hallitusohjelman mukaan muutoksilla tavoitellaan yhteensä 50 miljoonan euron sopeutusta julkiseen talouteen vuodesta 2025 alkaen.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtiovarainministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 28
00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.vm@gov.fi

Valtiovarainministeriö toteaa, että kukin hyvinvointialue päättää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista itsehallintonsa nojalla asiakasmaksulaissa ja -asetuksessa säädetyissä rajoissa. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain 5 §:n mukaan maksutulot vähennetään koko maan tasolla hyvinvointialueiden valtion rahoituksen perusteena olevista kustannuksista. Käytännössä tämä tapahtuu niin, että asiakasmaksutulot otetaan vuosikohtaisesti huomioon koko maan tasolla rahoituslain 10 §:n mukaisessa rahoituksen jälkikäteistarkistuksessa. Tällöin varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden tilinpäätöstietojen perusteella otetaan huomioon nettokustannusperiaatteen mukaisesti hyvinvointialueiden yhteenlaskettu asiakasmaksujen tuotto kyseisen vuoden kustannuksia vähentävänä eränä.

Rahoituslain 9 §:ssä säädetään siitä, miten hyvinvointialueiden tehtävämuutokset otetaan huomioon hyvinvointialueiden rahoituksessa etukäteen tehtävän voimaantulosta lukien. Pykälän mukaan valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan täysimääräisesti huomioon hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos, jos se aiheutuu asianomaista tehtävää koskevasta laista tai asetuksesta, lakiin tai asetukseen perustuvasta valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta. Valtion rahoitusta voidaan korottaa tai alentaa tehtävien laajuuden tai laadun muutoksen perusteella. Laajenevista tai laadultaan muuttuvista tehtävistä aiheutuvat kustannukset arvioidaan nettokustannusperiaatteen mukaisesti. Tällöin arvioinnissa otetaan huomioon kustannusten muutoksen lisäksi tehtävien rahoittamiseksi hyvinvointialueiden käytettävissä olevien tulojen muutokset kuten asiakasmaksujen lisääntyminen.

Valtiovarainministeriö toteaa, että rahoituslain 9 §:n sanamuodosta tai pykälän perusteluista ei käy suoraan ilmi, voidaanko rahoitusta muuttaa etukäteen myös sellaisessa tilanteessa, jossa muutos koskee ainoastaan asiakasmaksujen muutosta, ilman että hyvinvointialueiden tehtäviä samanaikaisesti muutetaan.

Rahoituslain tarkoituksena on riittävän rahoituksen turvaaminen hyvinvointialueiden lakisääteisiin tehtäviin. Perustuslakivaliokunta (PeVL 15/2018 vp) on korostanut rahoitusmallia arvioidessaan sitä, että sote-palveluiden rahoituksen on riittävästi vastattava palvelutarvetta ja turvattava se, etteivät sote-palveluista perittävät asiakasmaksut suuruudellaan siirrä palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin. Nämä näkökohdat on otettava huomioon silloin, kun arvioidaan mahdollisia muutosehdotuksia asiakasmaksuihin ja sitä, miten muutokset tulisi ottaa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Valtiovarainministeriö pitää lähtökohtaisesti perusteltuna, että valtion säästötoimenpiteisiin liittyvät hyvinvointialueiden asiakasmaksuihin säädettävät erilliskorotukset otettaisiin huomioon hyvinvointialueiden rahoituksessa etukäteen vähennyksenä rahoituksesta sille vuodelle, jolloin korotukset tulevat voimaan. Menettely vastaisi siten lähtökohtaisesti rahoituslain 9 §:ssä säädettyä tapaa laajenevien tehtävien huomioon ottamisesta rahoituksessa. Palvelujen riittävän rahoituksen näkökulmasta on kuitenkin olennaista varmistaa, että jos korotusten vaikutukset otetaan huomioon etukäteen, vaikutukset ovat tällöin arvioitavissa riittävällä tarkkuudella. Tämä on vaikeaa koska sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaissa säädetään enimmäismaksuista, hyvinvointialueilla on oikeus periä alhaisempia maksuja (tai jättää perimättä) ja lopullinen korotus jää hyvinvointialueiden päätettäväksi. Lisäksi muutoksen voimaantulon ajankohdassa tulee ottaa tarkoin huomioon korotusten toimeenpanton vaatima aika.

Mikäli maksukorotuksia ei otettaisi huomioon etukäteen, ne tulisivat ainakin teoriassa otetuiksi huomioon jälkikäteen hyvinvointialueiden koko maan tason rahoituspohjassa jälkikäteistarkistuksen kautta. Ongelmana tässä on kuitenkin käytännössä se, että hyvinvointialueet ovat voineet käyttää kohonneet asiakasmaksutulot jo kyseisenä vuotena palvelutuotantonsa, jolloin tarkoituksena ollut säästö ei realisoituisi julkiseen talouteen.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan maksujen erilliskorotuksia vastaavan etukäteen vähennyksen tekeminen esimerkiksi täydentävän talousarviesityksen yhteydessä hyvinvointialueiden rahoitukseen edellyttäisi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain täydentämistä ennen maksumuutoksen voimaantuloa. Olisi selkeintä, että asiakasmaksumuutosten yhteydessä eduskunta voisi ottaa kantaa ehdotettuun rahoituksen vähentämistä koskevan menettelyyn.

Ehdotettu asiakasmaksumuutosten voimaantulo vuoden 2024 alusta poikkeaa hallitusohjelmassa mainitusta aikataulusta. Rakenteellisten maksumuutosten ja niihin liittyvän rahoituksen vähentämisen esittäminen tässä vaiheessa vuotta on myös valtion ja hyvinvointialueiden vuoden 2024 talousarvion valmistelun kannalta ongelmallista. Hyvinvointialueiden talouteen merkittävästi vaikuttavat säädösmuutokset tulisi pyrkiä antamaan hyvissä ajoin ja joka tapauksessa viimeistään voimaantuloa vuotta koskevan valtion varsinaisen talousarviesityksen yhteydessä.

Valtiovarainministeriö pitää tarkoituksenmukaisena, että hallitusohjelmassa mainittujen asiakasmaksujen erilliskorotuksia koskevien linjausten toteuttamisessa pitäydyttäisiin hallitusohjelmassa mainitussa aikataulussa ja muita kuin indeksikorotuksia koskevia muutoksia esitettäisiin vasta vuodelle 2025. Tällöin myös tarvittavat täydennykset hyvinvointialueiden rahoituslakiin voitaisiin ottaa huomioon viimeistään samassa yhteydessä

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Mika Niemelä

Jakelu STM Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

Tiedoksi VM BO Aluetalouden yksikkö, Virpi Vuorinen
VM KAO Rahoitus ja rahoitusjärjestelmät, Eeva Mäenpää

VN/24836/2023-VM-5

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: